

השפעת גורם הקשר על מבצעי 1944

ספרו הגדול של צ'סטר וילמוט, "המאבק על אירופה", עורר התענינות ערה בעולם המחשבה הצבאית ואף מחלוקת צבאית-מדינית לא-מעטה. אולם בצד בעיות-הערכה הגדולות המוצגות בספר מצויים בו גם ציונים רבים לסוגיות צבאיות-חיוניות, ש מ ל ו א חיוניותן מתגלית באופן הבולט ביותר דוקא מתוך הדגמות כמעט-סקריות אלו. כזאת הנה, למשל, סוגיית הקשר — הן ברמותיה הגבוהות ביותר, של אסטרטגיה-רבתי, והן ברמות האופרטיביות והטקטיות, עד לנמוכות ביותר. משהנך נתקל בדוגמאות אלו — נוצר בך הרושם כי אכן היה לו לגורם הקשר (ובעיקר, אולי — לגורם הקשר הלכיוני) השפעה מן המכריעות הן על המגמה הכללית של מבצעי בעלות-הברית בצפון-מערב אירופה בתקופה שלאחר כיבוש פריס (אבגוסט — דצמבר 1944) והן על מסיבותיו וגורלותיו של "מבצע-ארנהיים" הנועם והנודע. והרי אחדות מן הדוגמאות:

צבאות היבשה. בזמן זה, כשמצב הדברים היה פתוח במהירות, כשפתחי-אפשרויות היו מצריכים החלטות חדשות הנקבעות במהירות, תוך ידיעה מלאה של העובדות האחרונות ביותר — היו נדרשות כ"ד שעות בשביל שדוח-י-המצב יגיעו אליו, וכ"ד שעות נוספות בשביל שהוראותיו תגענה חזרה, אל מפקדיו שבשדה. ואילו באותו זמן עצמו נמצא היטלר בקשר מתמיד ומידי עם המפקדות של פוך ורונדשטאט ומודל באמצעות טלפרינטר.

מצב מערכת הקשר של איזנהאואר היה כזה שתשדורת ממנו, מסומנת בתור "מידית ביותר", אשר נשלחה מגראנויל ב-5 בספטמבר בערב — בתשובה להצעתו של מונטגומרי בענין עריכת המסע מצפון אל חבל הרור אל עבר ברלין — לא הגיעה אל מפקדתו של הפילד-מרשל, בסמוך אל בריסל, אלא בבוקרו של ה-7 בספטמבר לאחר ארוחת הבוקר. אפילו אז לא היתה התשדורת שלמה, והסעיפים שחסרו בה לא הגיעו אל תעודתם אלא כעבור יומיים נוספים!

שורה של מקרים בודדים (אשר הנוטה למסתורין אפשר ויראה קשר גורלי ביניהם), שאין ספק כי היו להם תוצאות גורליות, ליוחה מראשיתו את מבצע ארנהיים — בכל הנוגע לקשר. כך, כבר ביחס להערכת אפשרות ביצועו, אשר נבעה מן ההנחה שנעדרות באותו אזור יחידות גרמניות (וביחוד, יחידות שריון), שיהיה בכוח לשמש גורם-מחץ כלפי הנחיתה הבריטית מן האויר. מועד הנחיתה נקבע ל-17 בספטמבר. והנה, כבר ב-15 בספטמבר הגיעה ללונדון באלחוט מאת המחתרת ההולנדית הידיעה הבאה: "דביזיה 55 הוהאנשטרופל (דיביזית שריון) ערוכה לאורך הנהר איסאל, יחידות משנה נצפו בין ארנהיים לבין

לוצה צ'י. וילמוט נבעו כמה מן ההיסוסים — ויתכן, מן הטעויות — של איזנהאואר בקביעת מגמות מבצעי בעלות-הברית בחזית בלגיה, הולנד, צרפת, גרמניה מ-חוסר ההערכה ע"י איזנהאואר הן של המצב הטקטי בבלגיה והן של הקשיים-בהספקה אשר כבר הביאו חלק גדול של כוחות בעלות-הברית לידי עמידה על המקום. והנה, חוסר-הערכה זה נבע בראש וראשונה מן העובדה שחסר לו לאיזנהאואר המגע עם המערכה. מפקדת-השדה שלו נמצאה בגראנויל שבחוף המערבי של חצי-האי השארבורגי, קרוב ל-650 ק"מ מן החזית שבבלגיה. מגראנויל ניתן היה לו להתקשר עם מונטגומרי ועם בראדלי רק ע"י מכתב או באמצעות טלגרף אלחוטי. לא היו בנמצא קוי טלפון, ואפילו לא היבור רדיו-טלפוני בין מפקדתו הוא ובין מפקדו תיהם. אמנם, במשך ההתקדמות מן הסינה אל תוך בלגיה ואל גבול צרפת — גרמניה ערך הוא מספר ביקורים בדרך האויר כדי לראות את מפקדיו. "קבוצות-הארמיות" שלו; אולם עתה לא היה ביכולתו לעזוב את מפקדתו.

ב-2 לספטמבר, בחזרו מן ההתייעצות עם בראדלי ופאטון בשארטר, נאלץ מטוסו לנחות נחיתת-אונס בגדת הים בכמוך לגראנויל. שעה שעזר הגנרל למשוך את המטוס הרחק יותר מקצה המים, נקע איזנהאואר את ברכו הימנית בצורה כה חמורה עד אשר רופאו נאלץ לשים את רגלו בגבס ולגזור עליו שכיבה במטה. בהיותו מבודד בגראנויל לא היה לו לאיזנהאואר אלא מגע מועט עם מפקדתו הראשית שבלונדון והוא לא היה מקבל ידיעה מספקת על אודות מהלך המבצעים. דבר זה לא היה אולי כה דמיר אילו היה נושא באחריות אחת בלבד, בזו של המצביא הנליון. אולם עתה היה הוא גם המצביא בפועל על

זוטמן ולאורך הכביש זוטמן — אפלדואורן... לאורך האיטאלי
מתנהלת עבודה בביצורי-שדה. אכן, הודעה זו לא
הגיעה למועד אל הכוחות המוטסים — בזמן שיהיה בו
עדין כדי לאפשר את שינוי התכניות.

לאחר הנחיתה, שעה שיחידות הדיביזיה המוטסת
ניסו לפלס לעצמן תוך-קרב את הדרך ממקומות הנחיתה אל
עבר המזרח, אל ארנהיים ואל גשרי הרהין אשר בתוכה: —
500 הצנחנים (מבריגדת הצנחנים הראשונה) אשר הגיעו
עד לגשר נמצאו עתה מבודדים. ואילו 5 מיל מערבה לא
יכלו גדודי-הצנחנים האחרים — אשר לחמו כ"א בקרב
נפרד משלו — לפתח מיבקע משותף ומתואם. לא הפריד
ביניהם אלא מרחק של מיל אחד, אולם מהמת מערכת
אלחוט שנשתבשה, לא היה להם קשר גומלין. קצת יותר
מערבה היתה בריגדת הנחתנים הראשונה של הדיביזיה
המוטסת מפוזרת פיזור נרחב לצורך ההגנה על איזורי
הנחיתה שלה ועל איזורי ההצנחה של בריגדת הצנחנים.
כאן היו לרשותו של היקס, מפקד הבריגדה, שלושת
הגדודים שלו וכן גדוד של טייסי-הדאונים... לזא ניתן היה
להטיל לקרב את הבריגדה הזו אותו לילה — אפשר והיתה
פורצת עד לגשר בטרם יוכלו הגרמנים לכונן את הכוח-
החוסם שלהם" (מוצאי ה-17 בספטמבר).

ושוב: — "בהעדרו של גנ"מיור אַרְקָט מפקדה של
הדיביזיה (אשר משך כמה שעות נאלץ להתחבא מפני
האויב בעלית הגג של בית אחד) נטל היקס (מפקד
בריגדת-הנחתנים) את הפיקוד על הדיביזיה; אולם לא היה
לו כל מגע, ואפילו לא מאלחוט עם אַרְקָט, עם
לְאָט בֶּאָרִי (מפקד בריגדת-הצנחנים הראשונה), עם
פְּרוֹסֶט (מפקדו של גדוד הצנחנים השני, שליד גשר
ארנהיים), או עם כל יחידת-משנה שהיא של בריגדת-הצנח-
נים הראשונה. דבר זה נבע בחלקו מן השימוש בטיפוסי
מכשירי-אלחוט, אשר לא היו עשויים לפעול ביעילות בתוך
שטח בנוי, ובחלקו — מן העובדה, שתחנה בריטית
דבת עצמה היתה עובדת באותה תדירות גופה אשר הוקצתה
למערכת מכשירי האלחוט של פיקוד הדיביזיה. נמצא, כי
היה הכרח להחליף את התדירות, אולם אי אפשר היה
להודיע על כך ליחידות המבודדות בארנהיים, ואף אי אפשר
היה לשמוע אותן בתדירות הישנה. חמור יותר היה
כשלונן ושיתוקן של הקשר עם העולם החיצון. היקס היה
זקוק תכופות לסיוע-אוויר, לשם טיפול בטנקים הגרמניים,
אולם הוא לא יכול היה לקרוא לו לפי המתוכנן. החיבור
האלחוטי אל חיל-אוויר-המלכותי לא פעל; כן לא ניתן היה
להקים מגע עם בסיס-הכוחות-המוטסים שבאנגליה או עם
מפקדת הקורפוס-המיטס של בְּרֶאָנְיִנג, שנמצא במר-
חק של 15 מיל בלבד. לשם השגת ידיעות על מהלך
המאורעות בתוך העיר ארנהיים נאלץ היקס לסמוך על

הודעות מאת חבריה של הסתרת ההולנדית, אשר תפסו
בידיהם את מרכז הטלפונים העירוני. (מוצאי 18 בספטמבר).
ב-19 בספטמבר, כאשר הוטלו במצנחים לדיביזיה
המוטסת הראשונה 390 טון תחמושת ומזון — נפלו אלה
כמעט בשלמותם בידי האויב. נקודת-הצנחה-ההספקה אשר
נקבעה מראש בתכנית לא נמצא מלכתחילה בתוך אזור
הנחיתה של הכוחות המוטסים; והדיביזיה לא הצליחה לכ-
בוש מקום זה. אַרְקָט שלח אמנם תשדורת המציעה מקום
חדש בשביל אזור הצנחה ההספקה; אולם תשדורת אלה-
טית זו לא נתקבלה באנגליה. מן ההספקה שהוצנחה
במקום המוסכם-מראש, נהנה האויב. ב-19 בספטמבר הלך
מצבו של פְּרוֹסֶט בארנהיים ונעשה מיואש. עכשיו כבר
החזיק בתריסר בתים ובי"ס אחד בלבד והללו היו נתונים
להרגמה והפגזה כבדות. המרתפים היו מלאים פצועים.
הבתים שמסביב בערו, התחמושת הנגד טנקית כמעט
ואפסה; ו-400 האיש שעדיין צלחו לקרב — לא היה עוד
ביכולתם להבריח את הטנקים, אשר הלכו והרסו, בשיט
תיות, את עמדותיהם. ובכל זאת הוסיפו ללחום כשהם
נסוגים רק שעה שהבניק בו החזיקו היה מתלקח; עדין היו
מקוים כי אפשר ותבוא עזרה מעבר מערב, מאוסטרבאך —
ולא ידעו, כי לתקוה זו, לא היה לה על מה שתסתמך;
כי הלא היו הם חסרי קשר אלחוטי מאז ה-17
בספטמבר.

העדר מערכת קשר תקינה עלול להביא לידי הערכות
מצב מוטעות שתסבכנה לא רק את המפקד-עצמו אלא אף
את ויכניו, כשהם משתתפים עמו פעולה. ולכך דוגמה:
הצלחת הנחיתה הנועות של הדיביזיה המוטסת הבריטית
הראשונה מעבר לרהיין-התחתית, ליד ארנהיים, היתה מות-
נית גם בכך שהקורפוס הבריטי ה-30, בפיקודו של גנ"
הֶוֹרְקֶס, יספיק לפרוץ לעצמו דרך בפרוזדור הצר, בקו
אֵינדהובאן — ניימאגאן — ארנהיים; שלוש תחנותיו אלו
הייבות היו להתפס ע"י שלוש הדיביזיות המוטסות. לאחר
מאמצים רבים עלה לבסוף בידי הטנקים של הקורפוס ה-30
לפרוץ ולעבור על פני גשר ניימאגאן, (על הנהר הַצָּל) —
שהגרמנים הגנו עליו בתקיפות יתרה. נראה היה כי פנויה
הדרך עד אל גשר ארנהיים, שקצהו הצפוני נמצא בידי
גדוד הצנחנים הבריטי ה-2. אכן, "שלוש שעות בטרם חצה
הטנק הבריטי הראשון על פני גשר ניימאגאן, כשפניו
צטונה — חצה הטנק הגרמני הראשון על פני גשר ארנהיים.
כשפניו דרומה" — כי קומץ הצנחנים הנ"ל, שהגן בדב-
קות על מבוא-הגשר הלז עד שמספרם הצטמק מ-600 ל-140,
ומפקדם נפצע, לא יכלוי עוד למנוע, מתוך בנייניהם הבר-
צרים, בעד תנועת השריון הגרמני מן העבר הצפוני של
הריין-התחתית אל גדתו הדרומית. והנה, בבקרו של ה-21
בספטמבר, על אף ידיעות היל-האוויר על תנועת טנקים

גרמנים מארנהיים דרומה — „עדין קיזה גנרל הורוקס להשתלט על ראש-גשר מעבר לרהיין-התחתית, להתחבר עם הדיביזיה המוטסת הראשונה ולהמשיך במסע-תנופה עד אל מפרץ זוידאר-זאָ בהגשימו את התכנית המקורית. אולם, מחמת כשלון קשרי-האלחוט של אַרקאָרט לא ידע הורוקס מה חמור היה מצב הדברים במציאות.

בשעה 9.00 באותו בוקר (21 בספטמבר) הקימה אחת מיחידות הארטילריה אשר להורוקס מגע-אלחוטי עם הדיביזיה המוטסת; והיא אשר השיגה את הידיעות הישירות הראשונות מארנהיים מאז התחיל הקורפוס ה-30 במסע ההתקפה שלו. דרך צינור-קשר זה שלח אַרקאָרט — אשר, בגלל העדר קשר אלחוטי עם גדוד הצנחנים המנותק, לא ידע כי יחידתו של פרוסט נשטפה לבסוף על-ידי הגרמנים — את הודעתו: 'האויב תוקף את הגשר הראשי בעצמה. המצב קריטי לכוח המועט שם. כן תוקף האויב עמדות דיביזיה ממערב לארנהיים. המצב חמור אך הנני מקיים הגנה-הקפית סביב האַרנשטיין בשארית דיביזיה. משלחת עזרה הכרחית לשני האזורים בהקדם. עודני שולט על מעברת האַבאָדורף, מתשדורת זו הסיק הורוקס כי עדיין היו לו לאַרקאָרט גייסות מסוימים בגשר ארנהיים וכי ממערב לעיר היה לו מאהו בממדים כדי שימוש בו באם יתוגבר במהירות. מפקד קורפוס ה-30 החל איפוא מפעיל את כוחותיו, כמלוא האפשרות, לשם ביצוע משימה שתכליתה כבר לא היתה בנמצא.

ההיסמכות על אמצעי-קשר אחד בלבד, או על רשת-קשר אחת עשוי אף הוא לגרום לתקלות שעה שאותו אמצעי או אותה רשת יצאו מכלל פעולה — דבר שהוא כה שכיח בתנאי קרב:

ב-21 בספטמבר אחרי הצהרים שעה שיחידות דיביזית-השריון של הגוארדיה הבריטית ניסו להגשים את משימתו של הורוקס ולהתקדם מגשר הוואָל ליד ניימאָגאָן אל עבר גשר הרהיין ליד ארנהיים, נתקלו גדודי הגוארדיה-האירית והגוארדיה-הוואָלשית במסך חזק של תותחים נגד-טנקים גרמניים — והיו זקוקים לסיוע אש בשביל להתגבר עליו. „בשל המחסור בתחמושת, עמדה לרשותם רק סוללה ארטילרית אחת; ומאידך גיסא, לא היה באפ-שרותה של הגוארדיה להעזר בסיועם של מטוסי-הקרב הבריטיים נושאי-הרקטות, מהטפוס „טייפון“, כפי שעשו בהצלחה כה רבה ביום הראשון למסע-ההתקדמותה. המטוסיים אמנם היו מוכנים להיענות לקריאה — ולא זו בלבד, אלא שהם ממש ססו לשטח בו פעלו היחידות — אולם אי אפשר היה לכונם נגד התותחים האנטי-טנקים, משום שמכשירי האלחוט שב-מכונית-המגע של חיל-האוויר-המלכותי נשתבשו ולא

פעלו. היה זה מזל-ביש חמור מאד. בלעדי עזרתם של מטוסי-ה„טייפון“ לא היה כל סיכוי לטנקים כי יפרצו אחרי הצהרים של אותו יום עד אל ארנהיים.

השיבושים השונים במערכת הקשר האלחוטי הוסיפו לשבש את נסיונות הגשת העזרה לדיביזיה המוטסת הראשונה אף בהמשך ימי עמידתה המיואשת. „על אף הכל, עוד אפשר היה, אולי, להציל את המצב ליד ארנהיים, אילו התיר מזג-האוויר את הטסת הצנחנים הפולנים (בריגדה) ושל הדאונים האמריקאים למקום ב-20 לספטמבר — היים בו נלכד גשר ניימאָגאָן — או אילו ידעו הורוקס ובראָונינג אז מה היה מצב הדברים לאמיתו. באותו יום הציע מפקדה של הדיביזיה ה-52 משפלת-סקוטלנד (עתודתו של בראָונינג) להסיע את אחת הבריגדות שלה באמצעות דאונים לעזרת אַרקאָרט. בראָונינג השיב: „תודה בעד פניתך אולם ההצעה איננה חוזר איננה נדרשת כי המצב טוב מכפי שהנך חושב.“

בראָונינג לא יכול היה לשלוח תשובה כזאת אילו היה באפשרותו לקבל ידיעות ממקור-ראשון מאת הדיביזיה המוטסת הראשונה. אולם, כפי שכבר צויק, לא היה לאַרקאָרט מגע אלחוטי עם היחידה שעל יד הגשר, או עם בראָונינג, או עם בסיס-הכוחות-המוטסים באנשליה, מאז 17 בספטמבר בערב ועד לבוקרו של ה-20 בספטמבר. כאשר הוקמו מחדש קשרי האלחוט, היו נפסקים לסרוגים ובלתי-מהימנים. אילו יכול היה אַרקאָרט, במשך שני ימי שתיקה אלה, להודיע לפחות את אשר ידע הוא עצמו על המצב בארנהיים ומסביב לה, אפשר היו מטיסים אליו בדאונים תגבורות של ממש ב-20 וב-21 בספטמבר. בשני הימים האלה היו שדות-התעופה מהם פעלו קבוצות התובלה של חיל-האוויר-המלכותי „פתוחים“ מבהינת תנאי מזג האוויר, ושפע של דאונים היה מצוי לרשות ההטסה.

בדומה לנ"ל היה זה כשלונם של קשרי איתות אשר נשא בחלק רב של האחריות לכך שנמנע מאַרקאָרט, אותו סיוע מהודק אשר היה ביכולתו של חיל-האוויר המלכותי לספקו. אמנם, ב-21 לספטמבר הוקם מחדש הקשר באמצעותו של רגימנט-הארטילריה הבינוני ה-64; אולם בימים שלאחר כך כבר קוצצו כנפי המאמץ האווירי ע"י מצבו של מזג-האוויר.

אלו הן העובדות המחכימות והמטרות שיש בהן ללמדנו לקח רב וחמור לגבי חיוניות מערכת הקשר במבצעי הסל-חמה והסכנות שבכל הזנחת השמירה הקפדנית על קיומה ופעולתה התקינה. והלא אין אלו ליקוטי ציטטות מספר אחד בלבד, אשר אינו מוקדם כלל וכלל להבלטת ענין הקשר דוקא.

בעלי כושר־מנהיגות (וכבר פגשתי רבים כאלה בצה"ל). במקום פרטי מעשים ללא כל מטרה או לשם מטרות־„תחליף“ — הב לנו משטר שלם, המותאם לנו, המבוסס על הגיון הקרב מצד אחד ועל צרכי תקופת השלום, המהווה הכנה לו, מצד שני.

אומר לך דבר נוסף, אשר כסירון לא קל לי להגידו — אני וכן גם חברי הטירונים, מוכנים להעגש ואף להעגש קשות שעה שאנחנו סורחים. אדם הנהו רק אדם ופעמים אף פחות מזה. אך רצוננו שהעגש יהיה מוצדק, תכליתי ומותאם לאשמה, ושהוא — כמו המשטר אשר אותו אנו מחפשים בצבא — יהיה מכוון לתכלית האחת והיחידה: לשרת ביעילות רבה ככל האפשר את המטרה שלשמה גוייסנו.

חברו של ראובן.

ואם אתה חושב שהפחד מפני הרס"ג הצווח מכשיר אני־שים לסכן חייהם — אינך אלא מעריך מעט מדי את החייל ואת פחד המות.

אם תסביר שיש צורך בתרגול־סדר לשם אחידות והרמת רוחה של הקבוצה — עלול דבר זה להתקבל במידה מסויימת על דעתי. אך אל נא תנסה לשכנעני שהליכת תרגול זקוף מאמנת אותי להסתתר כהרף־עין מצלף אויב. ואם קצר הזמן — ותר על המיותר והטפל והתרכז בעיקר. יישור השורה על מגרש האימונים קל, אמנם, אך באמצעותו לא תלמד איש את תורת הקרב. כל צעקנות של מפקד לא תיצור הרגשת אחוה כזו, הנוצרת תחת פיקודו של מפקד אשר אנשיו מעריכים אותו ומוכנים לצעוד אחריו (עם תרגיל סדר או בלעדיו) ברע כבטוב.

במקום עונשים משפילים — הב לנו מדריכים ומפקדים

לצבא הגנה לישראל

דרושים

עובדי מחקר

לצורך עיבוד היסטורי של פרשיות במלחמת הקוממיות

סהמועמדים נדרשת יכולת לערוך מחקר עצמאי, הבנה בבעיות צבאיות וכושר כתיבה בעברית.

עובדי המחקר יהיו חופשיים בבחירת מקום עיבוד החומר וכתיבתו. כמו כן אפשר יהיה לעסוק במחקר כבעבודה חלקית או מלאה.

על הסועמדים לפנות בכחב לחיבת דואר 124 רמת־גן לציין את הפרטים הספורטים להל

1. שם, גיל, מקום עבודה או / לימוד. 2. השכלה (פרוט מלא).

3. נסיון קודם בעבודות מחקר עצמאיות. 4. שרות צבאי, ציון תפקידים וקורסים.